

The book cover features a vibrant, colorful pattern of stylized flowers in shades of pink, orange, and blue, interspersed with dark brown butterflies. A central dark green rectangular box contains the title and author's name in white text. The background is a dense, repeating pattern of these elements.

GEDIMINAS ISOKAS

Kur skraido
sfinksai

GEDIMINAS ISOKAS

Kur skraido
sfinksai

Iliustravo
RASA DOČKUTĖ

Lietuvių Kultūros Židinio New Yorko
ANTANO MACEIKOS Vardo
BIBLIOTEKA
Skyrius 8-8
Nr. 5753

VILNIUS

1972

KAIP TAPAU LAUMŽIRGIU

Aplink gūdi giria, bet aš mėgstu joje paklaidžioti. O kokį mėlynių plotelį radau — akys raibsta. Saujom pilu burnon. Bematant ne tik rankas, liežuvį, nosį nusi-dažau, bet ir aitrumas gerklę sukutena.

— Užteks, — manau sau, — paieškosiu kitokių uogų. Bene jų miške maža.

Apsidairau — ogi čia pat iš samanėlių kaišo žibančius veidukus kažkokios dar nematytos, neragautos, prisirpusios,— pa-čios į burną prašosi.

— Šitos, tur būt, ir už mėlynės skanes-nės,— apsidžiaugiau ir tiesiu į jas ranką, tik šarka kad sukryš:

— Neskanauk! Laumžirgiu pavirsi!

— Cha-cha-cha! — nusikvatoju. — Ką tu, patarška, išmanai, jei pati paukščių kiau-šiniaus minti!

Nulaužiu kotelį ir lūpomis nubraukiu kelias skaistaveides. Krimst dantimis — ogi gardžios. Kaip tik tokių ir norėjau. Nu-ryju ir nebesuprantu, kas man darosi: ant

kojų nebepastoviu — taip ūmai ėmė svaigti galva. Prigulu ant samanų. Gal praeis? Kur tau! Jau nė rankų nebeįstengiu pajudinti. Jaučiu, kad imu mažėti, mažėti, sakytum tirpti. Iš baimės stipriai užsimerkiu. Noriu šūktelti visa gerkle, bet nė žodžio nebeištariu, pritrūko žado. Kai atsipeikėjau — regiu aukštą žolių mišką, kurį anksčiau mindžiojau kojomis...

Ausyse tik užia, zyzia anksčiau negirdėti garsai garseliai. Uoslę žadina neįprasti kvapai. Kojos abi pasiliko, bet kokios jos mažytės! Didžiumą galvos užima šviesios akys. Turiu ir sparnus. Negi iš tikrųjų aš laumžirgis? Na ir puikumėlis! Palakiosiu

laumžirgiu, vabzdžių pasaulyje pasisvečiuosiu. O jei taip lengvai laumžirgiu pavirtau, tai gal nesunkiai ir vėl žmogumi atvirsiu. Taigi, atvirsiu... Kas man pasakys, kaip tai padarius?

Susimąstęs tupiu ant viržio šakelės, o iš medžio ligutė tik purpt į mėlynės. Vaje, juk ji lesa vabzdžius! Susigūžiu persigandęs — vis vien pasprukti nesuskubsiu. O ligutė gera — į mane nežiūri, tik mėlynės kapnoja.

— Ligute, ligute, ar nepadėtum man? — įsidrąsinęs paklausiu ir viską jai nupasakoju.

— Lėk pas mūsų girios žiniuonę, laumžirgėli,— pataria ligutė.— Ji tokia sena, kad pati savo metų nebeatmena, bet niekam pagalbos nešykšti.

— O kur ją rasti? — pradžiungu.

— Anapus Velniabalės kūpso maža dūminė pirkelė. Jei žiniuonė bus namuose — dūmai per langus rūks. Jei ne — palauk, bus išėjus rinkti stebuklingų žolelių.

Pasvyruodamas, palinguodamas nuburžgiu prie trobelės. Trobelės langai be stiklų, o pro juos dūmai plonytėm srovelėm vinguriuoja... Aš šmurkšt į vidų ir strikte-

liu ant stalo. Yra žiniuonė! Stovi prie židinio, verda kvapias žolytes. Sijonas aslą šluoja, plaukai balti kaip sniegas, bet akys žvalios. Kai viską išporinu, ji juokiasi:

— Še tau šarkos neklausyti... Nors ji plepė, bet šį sykį nemelavo. Ir įkliuvai į bėdą! Tik ta bėda pataisoma. Jei atneši du lašus tokių vienu orchidėjų nektaro — tave vėl žmogumi atversiu. Bet tau reiks daug drąsos ir ištvermės: kelias bus tolimas...

Apsidžiaugiau:

— Valio! Juk orchidėjos — tai mūsų pievų gegužraibės. Tokio tolumo kelias man vieni juokai. Ir pūstalūpės klumpės orchidinių šeimai priklauso. Žinau tas drėgnų miškų mėgėjas.

— O, ne, laumžirgėli, mūsų krašto orchidėjos tau nepadės. Tau reikia tokių orchidėjų, kurios auga už amžinu sniegu dengtu kalnu, už jūrų marių ir neišbrendamų girių. Girdėt esu girdėjus apie tas orchidėjas iš savo senelio žiniuonio, bet pati savo akimis jų nemačiau, negaliu nė tau nusakyti, kaip atrodo. Tik žinau, kad stebuklingąjį nektarą jos giliai žieduose slepia. Tu, laumžirgėli, nepasieksi. Jį ištengia išimti tik

drugiai sfinksai. Ir ne bet kokie, o ilgastraubliai...

Nenuleidžiu akių nuo žiniuonės, klausaisi. O ji, kaip tyčia, ėmė ir nutilo.

— Tai ką man daryti, senut, ko griebtis?

— Pasuk savo galvelę, smalsuoli, ir žinosi, ko griebtis. O sparnus gerus turi, nenusimink, — paguodė mane.

Gerai sparnai, teisybė... Ir staiga nušvinčiau — išnaršysiu drugių pasaulį ir sužinosiu, kur skraido sfinksai. Sužinosiu ir susirasiu!

— O kaip, senut, pakalbėsiu su tais ilgastraubliais? — susirūpinu. — Gal jie — naktiniai drugiai, o laumžirgiai naktį nemato.

— Pasiplauk akis šitame dubenėlyje — regėsi ir tamsoje.

Įmerkiu visą galvą į rusvą skystimėlį, pašoku ir, iš nekantrybės užmiršęs padėkoti, išneriu pro langą.

Lekiu pavėjui. Būtų visai smagu, tik baugu paukščių. Bet žinau, kad sparnuočiai gauda vabzdžius — pasisaugosiu. Sučiumpu vieną kitą uodą ir, jais kiek pasisotinęs, lekiu į pagirį. Ant tako dilgėlinukas šildosi. Kai buvau žmogumi — iš tolo manęs neprisileisdavo, o dabar nutupiu šalia, ir jis ramiausiai sparneliais vėdinasi.

Ak, kad tave, tiek apie drugius esu skaitęs,
o daug kas iš galvos išdulkėjo. Va, nors
prikulk, neprisimenu, kokie drugiai pas
mus iš svetimų kraštų atsidangina! Klausiu
diligėlinuko. Tasai tik mikt mikt, kraipo
ūselius, o paskui prisipažįsta:

— Nežinau, brolyti... Matai, per žiemą
tvarte, sienos plyšy, kiurksojau, o dabar
tik pirmąsyk į mišką išsiruošiau...

Ką darysi. Jau taisau sparnus lėkti to-
liau, tik girdžiu, kažkas plonu balseliu su-
cypčioja:

— Laumžirgi, jeigu ieškai drugių, tai pa-
lauk!

Apsidairau. Nagi jokio drugio aplinkui
nėra. Tik ana, žolės stiebu kažkas rėplio-
ja. Lyg koks mažas kankorėžiukas, lyg ir
sutrupėjusiais lapais aplipusi vabzdžio lė-
liukė. Prirėplioja tasai kankorėžiukas ar-
čiau, ir jau galiu mažą, tarsi iš maišo išlin-
dusią galvutę įžiūrėti.

— Kas tu toks? — netveriu iš smalsumo.

— Vienspalvis maišininkas.

— Kad maišininkas — matau, tačiau
kas iš tavęs išaugs: vabalas, musė ar šim-
takojis?

— Drugys, laumžirgi, drugys!

— O kas tave į maišą, drugeli, įkišo?

— Pats iš šilko gijų jį išaudžiau, dvejus metus jame žiemą vasarą gyvenau, kurėjau — ten ir maišą vilkau, o dabar gana, lendu lauk. Tu tik jį palaikyk. Už tai tau gerą žinią pasakysiu.

Ką gi — prilaikau maišiuką kojomis, kol iš jo mažas vabzdžiūktis išsilemena. Nespėjęs apšilti, jis vėl prašo:

— Žirgeli, skrajūnėli, patupėk šalia, kol sparneliai man ant nugaros išdygs. Aš vienas bijau.

Be juokų — nepraėjo nė pusvalandis, o jam jau išaugo sparneliai. Susiglostė juos maišininkas ir porina, kaip niekur nieko:

— Neapsirikau tave pagalbon pasišaukęs. Na, lik sveikas. Skubu pas savo draugę: ji, vargšė, visą gyvenimą su maišeliu nesiskiria.

O man pyktis pašoko:

— Ei, maišininke, nepasakei nei dėkui, nei išgrauš! Kur tavo pažadėta gera žinia?

— Šitoj apylinkėj mačiau admirolą.

— Ką, ką? — nesupratau.

— Nagi pats pas dilgėlinuką teiravaisi drugių, iš svetimų kraštų atlekiančių. O admirolai — iš Afrikos.

— Tiesą sakai, — prisiminiau.

Nebėra maišininko. Nuskrido. Kur dabar tą admirolą rasiu?

Gal kartais šeirys matė?

Virš krūmų prisiveju iš kelmo plyšio išropojusį šeirį ir rikteliu:

— Sveikas, šeirysi!

O tasai metasi į šalį. Aš prie jo — jis nuo manęs. Ir kodėl? Aha, tas gražuolis, matyt, pasipūtėlis, nenori bičiuliuotis su tarškaliais ir, palyginus su juo, prastai aprėdytais laumžirgiais. Bet negi aš jau toks nevykėlis? Kadaisė žirgeliai man netgi patiko. Pats nematau, koks esu, todėl nubirbiu prie ežero, įsikariu į meldą ir žiūriu į vandens veidrodį. Toks pat, kaip ir visi laumžirgiai: uodega tarsi smilga, sparnai už liemenį platesni, o galva — tikra daržo pupa. Pilvelis juostuotas, sparnai languoti. Minta laumžirgiai uodais, taigi ir sau pilvelius prisikiša, ir žmonėms šiek tiek naudos neša, — uodų čiulkinčius praretina.

O kokia iš šeirio nauda? Tik grožiu puikuojsi. Su manimi, laumžirgiu, jis ir

skrisdamos nesusilygintų. Nebent čiurlys, pats mikklusis paukštis, mane pavytų, bet miško karveliai, zylės ir net vanagas — tuščiai vargtų, jei sugalvotų taip padaryti. O kiek bičių, kamanių, musių čia traukdamos aplenkiau!.. Štai koks aš, laumžirgis! Taigi, laumžirgis... Ir žmogumi be drugių pagalbos neatvirsiu... Strikteliu ir pasileidžiu skristi, nė pats nežinodamas kur.

Šit baltuoja beržas. Po juo stovi sklidinąs perrūgusios sulos ašotis. Matyt, sula dar gardi, kad taip musių, vapsvų ir net bičių apspista. Bet ko gi tas citrinukas pargriuvo į pernykščius lapus? Gal sunegalavo?

— Kas tau? — klausiu pripuolęs. — Kodėl nesikeli?

— Kad negaliu — sula galvą apsuko.

— Tai ir gulėk, pakol išsipagiriosi, — nusijuokiu. — Visiems girtuokliams taip atsitinka!

Ir šokteliu į beržą palaukti, kol jam išgaruos pagirios, juk doro žodžio iš apgirtusio nesulauksi. Tupiu, dairausi į kažkio žmogaus sodybą. Ir prisimenu palei sodybas matęs nemaža admirolų.

Priskrendu sodybą, o kad vištos nesules-
tų, žolėse pasislepiu. Kaip šičia kvepia
snapučiais! Pasilipu į kietį, bet jokių sna-
pučių nematyt. Tik netoliese kopūstiniai
baltukai švytuoja. Piktai juos koneveikia
šeimininkės, kad kopūstų galvas subado.
Priskrenda baltukai arčiau — oras dar la-
biau pakvimpa snapučiais.

— Ar snapučių žieduose, baltuk, taip
išsimaudei? — klausiu vieną.

— Niekur nesimaudžiau. Mes visi tokie.
Iš kvapo per kilometrą vieni kitus susiran-
dame. Mano giminaičiai griežtiniai baltu-
kai — citrinomis, o ropiniai — ropėmis
kvepia,— didžiuodamasis, kad jis toks iš-
moningas, atsako baltukas.

— Baltuk, ar po kiemą besisukiodamas
nematei admirolų?

— Antai, vienas serbentų krūme mar-
guoja.

— Pagaliau! — apsidžiaugiu ir nuskubu
pas admirolą. Šmėsteliu jam prieš akis, bet
jis mano pusėn nė nedirsteli. Nesurezgu,
kaip čia jį geriau prašnekinus.

— Labą dieną, svetimšali! — sakau.

— Sveikas, laumžirgi tarškaliau!

Įsižeidė. O ko?

— Ar Afrikoje ilgastraublių sfinksų nėra? — šnibždu jau plonai plonai, bijodamas visai jį užpykdyti.

— Nei mačiau tokių, nei girdėjau. Jei nori — usninukų pasiteirauk: jie irgi iš Afrikos, — atsakė išdidžiai, plasteli šonan, ir tiek jį teregėjau. Taip ir nespėjau paklausti, ar jis begriš į Afriką ir kur surasti usninukus. O pats nepamenu, nė kaip jie atrodo... Dar kiek lukteriu, bet admirolas negrižta. Ką čia toliau beveikus? Tik „bzzz“ — kad nusileis į žoles kamanė ir ty liai man murma:

— Neširsk ant admirolo. Nors jis ir didžiuoklis, bet geros širdies. Jo paliepimu rytoj tavo nuvesiu pas usninukus.

— Kaipgi tu, kamanė, klausai drugių?

— Matau, jaunas dar esi, tai ir neatpažinai. Aš — drugys.

Įsižiūriu geriau — nagi tiesą tas persirengėlis sako. Ir teisinuosi susigėdęs:

— Dovanok, drugeli, bet tavo rūbai kaip kamanės, ir sparnais dūzgeni visai kaip ji.

— Tokia gudrybe aš naudojuos paukščiams ir nedoriems vaikams apdumti. Neblogai sugalvota, tiesa? Užtat ir visa mūsų šeima kamaniškaisiais sfinksais vadinasi.

— Sfinksais...

Puiki mintis dingtelėjo man į galvą — pasiteirausiu, kokius savo giminaičius jis žino, gal jų tarpe bus ir mano ieškomi drugiai — ilgastraubliai sfinksai?

— Būk gerutis, suminėk man visą savo giminę. Tu, be abejo, ją pažįsti?

— O kam tau?

— Jūs — tokie įdomūs drugiai, — pasi-meilinu. — Noriu susibičiuoti.

— Plati mūsų giminėlė — per tūkstantį rūšių perkopusi. Bet Lietuvos pievose ir miškuose gal kokia penkiolika rūšių tėra. Mažai ką ir iš tų susitinku. O kitų, gyvenančių Amerikos, Azijos žemynuose — kaip gyvas neregėjau.

— Na tai tau — esi sfinksas, o su kitais sfinksais nesusitinki...

— Matai, laumžirgėli, — jisai net nusišypsojo, kad aš taip nieko nežinau, — tik mes, kamaniniai, na ir dar ilgaliežuviai

sfinksai įpratome dienomis žiedų nektarą čiulpti. Ilgaliežuviai tokie menkučiai, kad jiems nesunku ir dieną pasislėpti, o mes va į kamanę nusižiūrėjome...— Jis išskleidė sparnelius, pasipuikavo ir pridūrė: — Šiaip beveik visi sfinksai — naktiniai skrajūnai. Jiems, tiesą pasakius, irgi nebloga — šiltais žvynais apsirėdę, turi stiprius sparnus, gali toli nukeliauti...

— Va apie tuos keliautojus, apie svetimšalius sfinksus man papasakok,— nebeiškenčiu.

— Su jais nesusitinku ir nieko apie juos negirdėjau.

— Kaip gaila,— sušnibždu.

Mums besišnekučiuojant, atėjo ir pavakarė. Iš laukų maurodomos grįžta karvės. Išsislapsto dieniniai drugiai ir musės, o už ganyklų pakelėse išsižiebia ugnelės. Palengvėle visai sutemsta, bet aš nežlibas — matau trobesius, tvorą ir stulpus. Valio, ir naktį galiu lakioti! Mano akys šviečia kaip naktinių drugių. Štai jie, švilpdami šešiasdešimties kilometrų per valandą greičiu, jau kažkur traukia virš manęs.

Nėra ko ir man vietoje tupėti.

Mosteliu į mėnulio pilnatis apšviestą darželį, kur patvoryje, ant kvapiais žiedais aplipusio sausmedžio, žaižaruoja vijoklinių sfinksų akys. Jau taisausi juos prašnekinti, tik žiūriu — artėja dvi rausvos ugnelės ir virš krūmo pašėlusiu greičiu prašvokščia kažkokia stambi peteliškė. Tikriausiai, svetimšalė! Dėl tokios metu vijoklinius sfinksus ir pasileidžiu jai pridurmais.

Peteliškė nužia į bityną ir sukasi tarp avilių. Paskui strikt ant avilio landos ir atkiša man žmogaus kaukolę, išpaisytą ant pečių. Žemiau jos — sukryžiuoti kaulai. Ė-ė, manęs nepagąsdinsi! Žinau tave. Mačiau kažkada paveikslėlyje. Esi ne kokia nors šmėkla, o didžiausias Lietuvos drugys — kaukolėtasis sfinksas, berods, atsi-
bastęs iš neartimų pietų kraštų. Tik ko tu nori iš bičių?

Vaje, šis druckis per plyšį įlindo į avilį!.. Avilyje, tarsi smaugiamos, sužia šeimininkės. Paskui prityla. Ir ilgam. Bus sfinksą užpiovę. O gaila ir bičių, ir jo. Bėginėju aviliu ir laukiu, ar neišvilks bitelės užkamuotą įsibrovėlį.

Kur tau! Pats išlenda! Medų ūsais nuo burnos braukia, vašku išsitepęs, sotus, patenkintas. Šokteliu ant landos ir netyčia jį užkliudau. Kad sušnypš! Retas drugys šnypščia. Tuoj atsitraukiu. Tik nusiraminęs išdrįstu jį užkalbinti.

— Iš kokio krašto būsi?

— O kas tau darbo! — storai užbaubno ja kaukolėtasis ir vėl avilin nubruža.

Koks storžievis! Iš tokio vis vien nieko nepeši.

Dar naktis. Kada-ne-kada prašvokščia šikšnosparniai, tyliai mojuoja sparnais leliai. Apsidžiaugtų, jei mane sučiuptų.

Matau — palangėje stovi šeimininkės išneštas oleandras — gajus medelis. Kad ir nuluptum tokiam žievę — nenudžius, nes antrą žievės žiedą turi paslėpęs medie-

noje. Bet šitam oleandru, matau, netrukus ateis galas. Oleandrinis sfinksas vartosi prie medelio ir deda ant jo lapų kiaušinėlius. Tai pyks šeiminkė, kai vieną rytą ras nuogas jo šakutes! Juk šių sfinksų vikšrai tik oleandro lapais teminta. Apžvelgiu naktinį bastūną, nuo galvos iki kojų žalsva aksomine eilute apsirėdžiusį, ir kreipiuosi į jį:

— Iš kur pas mus atklydai, sfinkseli?

— Iš Krymo, laumžirgėli.

— O ar kur kitur nebeskrisi?

— O kur man skristi, jei ir čia gera.

Ir oleandrinis sfinksas nebesileidžia į kalbas — skuba kiaušinėlius dėti.

Nebelėksiu niekur — palauksiu čia aušros. Juk seni žmonės sako: „Rytą galva šviesesnė.“

Kai saulė sušildo rąsas sumirkytus sparnus, pabundu ir pasijuntu žvalus, sakytum iš pirties išėjęs. Dumiu į tą vietą, kur vakar su kamaniškuoju sfinksu kalbėjau, ir jis mane palydi į pamiškę.

Supuosi pamiškėje ant ažuolo šakos, dairausi. Jokio vėjelio, o krustelėjo ažuolo

žievės įsikibusi kerpė. Kerpių apščiai, o sutirtėjo — tik viena. Ir vėl. Gal man akyse pasirodė? Ne! Laumžirgio akys geros. Kiekviena akis sudaryta iš tūkstančių mažų akučių. Tuo pačiu metu regiu į visas keturias puses, o taip pat aukštyrą ir žemyn!.. Bet visgi kas ten galėtų būti? Švysteliu arčiau, pricipenu — ne augalas, o drugys — kerpinis pelėdgalvis glūdi. Ir užsimaskuok man taip — tikra kerpė! Nežadinu, tegu snūduriuoja. Matyt, apyaušriu ilsėtis tegrįžo.

Dairausi į lanką. Kiek čia žiedų! Galu pievyje raudonuoja dagiai, styro kmynai. Tarsi prisodinta bajorių, gaisranų. Jas usninukai, tikriausiai, ir lanko.

Vidurdienį, kai drugiai užplūsta pievą, žolės tarsi pražysta dar neregėtais žiedais. Kai drugiai kyla į orą, atrodo, kad žiedai, o ne vabzdžiai šoka. Ne veltui senovės Romoje žmonės tikėjo, kad drugeliai — tai atitrūkę augalų žiedai.

Šitoje drugelių jūroje ir geromis akimis negaliu įžiūrėti usninukų. Kamaniškasis sfinksas man juos parodo.

— Kada jūs lėksite į Afriką? — klausiu savo naujų bičiulių, besivaišinančių dagio nektaru.

— Jei bus giedra — rytoj.

Sužinau, kad jų tėvai čia nugaišo, o jie — jaunikliukai ir Afrikoje niekada nebuvę.

— Tai kaipgi kelią rasite? — būkštauju.

Jie atsako kuo ramiausiai:

— Trauksim į pietus, į dangaus skliaute pakibusią saulę!

— Ir aš su jumis, gerai?

— Jei tik nori.

Kai jie taip lengvai sutiko, man parūps-ta daugiau sužinoti:

— Ar apie tokius nuostabius drugius — ilgastraublius sfinksus jums tėvai nepasakojo?

— Kadgi mes savo tėvų nė regėt neregėjome: kai jie amžinai sparnelius suvėrė, dar nebuvom iš kiaušinėlių išsiritę...

Kas žino, ar rasiu Afrikoje tuos sfinksus? Bet ten nebuves — nepasakysi. Reikia traukti, juk Lietuvoje tikrai jų nėra. O usninukai dar ir kelią per jūras marias parodys.

LEKIU Į AFRIKĄ

Jau kitą rytą su usninukais patraukiam iš Lietuvos pietų link. Kelionė nesperti — jie vis atsilieka nuo manęs, dažnai gerti įsigeidžia... Vieną pavakarę, pasiekę Ukrainą, usninukai nakvynei suguža į pievą. Aš nutupiu ant ažuolo šakos, bet miegas neima — rūpi Afrika. O pamiškė mėnulio nutvieksta kaip pasakoje...

Ūmai krūpteliu — kažkas vienodai, ritmingai šiušena vis artyn ir artyn, link manęs. Įtempiu akis — išsirikiavę vikšrai ažuolo kamienu traukia aukštyn. Vienas priešakyje, o kiti — gretomis po keturis, susiglaudę tarsi kareiviai — paskui jį. Kur jie linguotų? Negi mane pajuto? Tokia organizuota vikšrų armija man naujiena, todėl spoksau susižavėjęs. O jie vis gūbriuoja aukštyn. Pasiekęs šaką, vedlys pereina į ją. Pasuka ir visi. Nesusimaišo, nepasimeta, eilės ir gretos neišyra. Bet ir aš šitos šakos laikausi. Pakilti? Ne, dar nesitraukis — pašėlusiai malonu žiūrėti. Tik kai pajuntu, kad keliašimtinė kariuomenė neiširusiomis gretomis užmins ir mane —

duodu jiems kelią. Vikšrai nukrypuoja ant ažuolo lapų ir, išsirikiavę po keturis, juos graužia, graužia... Nors neblogai juos matau ir naktį, tačiau nekantraudamas laikiu aušros. Kaip atrodys tie kareivėliai dienos šviesoje?

Naktį dar keli vikšrų pulkai nulinguoja skvarbyti ažuolo lapų. Tik rytą jie grįžta atgal. Sankryžoje susikerta dvi didžiulės armijos. Gal susipeš? Bet ne — viena praeina, o kiti laukia. Nereikia nė reguliuotojo. Ir darnios gretos neišyra!

Smalsumo pagautas, strikteliu priekin ir sustabdau vedlį:

— Kieno jūs vikšrai?

— Ažuolinio žygiuojančiojo šilkaverpio.

Aha, šie vikšrai verps ilgiausias šilko gijas, iš kurių išsaus kokonus. O jau iš kokonų išropos naktinės peteliškės.

Žeme vikšrai nuliulėjo į savo kareivines. Žinoma, anokios ten kareivinės — paprastos žolės. Sulindo į jas, susiglaudė, kad šilčiau būtų, ir ilsisi. Iš viršaus matyti, jog jie ir miega susirikiavę...

Rytą, kai usninukai apšyla ir pageria ramos, vėl pasileidžiam į kelionę... Lekiam lekiam, kol į debesį pakliūvam. Norim

skristi tiesiai į pietus, o vėjas mus stumia į šalį. Keli mano draugai net sparneliais vos beplasnoja, atsilieka. Blyksteli žaibai, pasigirsta perkūnija, o netrukus visą mūsų pulkelį čiumpa sūkurys ir bloškia žemyn. Krintam ant žemės grumstelių, įsitveriam žolės. Tik ošia žolių miškas, skamba žiedų varpeliai, į akis byra žiedadulkės ir vainiklapėliai. Linksta ir traškėdamos tarsi medžiai lūžta žolės. Kas gi toliau bus? Bet, mūsų laimei, netrukus audra kitur nusi-dangina, ir mes, nors nebe visi likę gyvi, skutam pirmyn, tik pirmyn. Prašvokštę Viduržemio jūrą, išvystam po savo kojomis sausumą. Tai Afrika, usninukų tėvų gimtinė, o man — svetima žemė...

Pakliūvam į savaną. Kamuoja nuovargis ir troškulys, o kur vandens rasti? Įsikariam į dygliuotas žoles. Tačiau ir žoles kepina saulė. Pūtuojam, apleipę nuo karščio, kol, mūsų būrį pamatę, atplazdena vietiniai usninukai ir kviečia:

— Greičiau prie baobabo! Ten pavėsis ir vanduo.

Ir mes išsislapstom plačiašakio medžio vainike. Tik iš kur tokioje sausroje medis turi vandens?

— Gal iš tų vaisių, kuriuos su malonumu laupo ir kemša į burną beždžionės? — klausiu kaimyno.

— Palauk ir pamatysi,— tasai neskuba paaiškinti.

Ką darysi, laukiu. Horizonte sujuoduoja dramblių kaimenė ir pamažėle pėdina link mūsų. Po medžiu sustoja visi vienoje pusėje. Paskui įremia kietas kaktas ir verčia sukembėjusį savanos kerėplą. Kai medis sudreba, beždžionės suklykia nesavais balsais. Man irgi neramu — dar šakos priblokš. O beždžionės jau meta nebaigtus krinti vaisius ir rūksta per savaną į mišką.

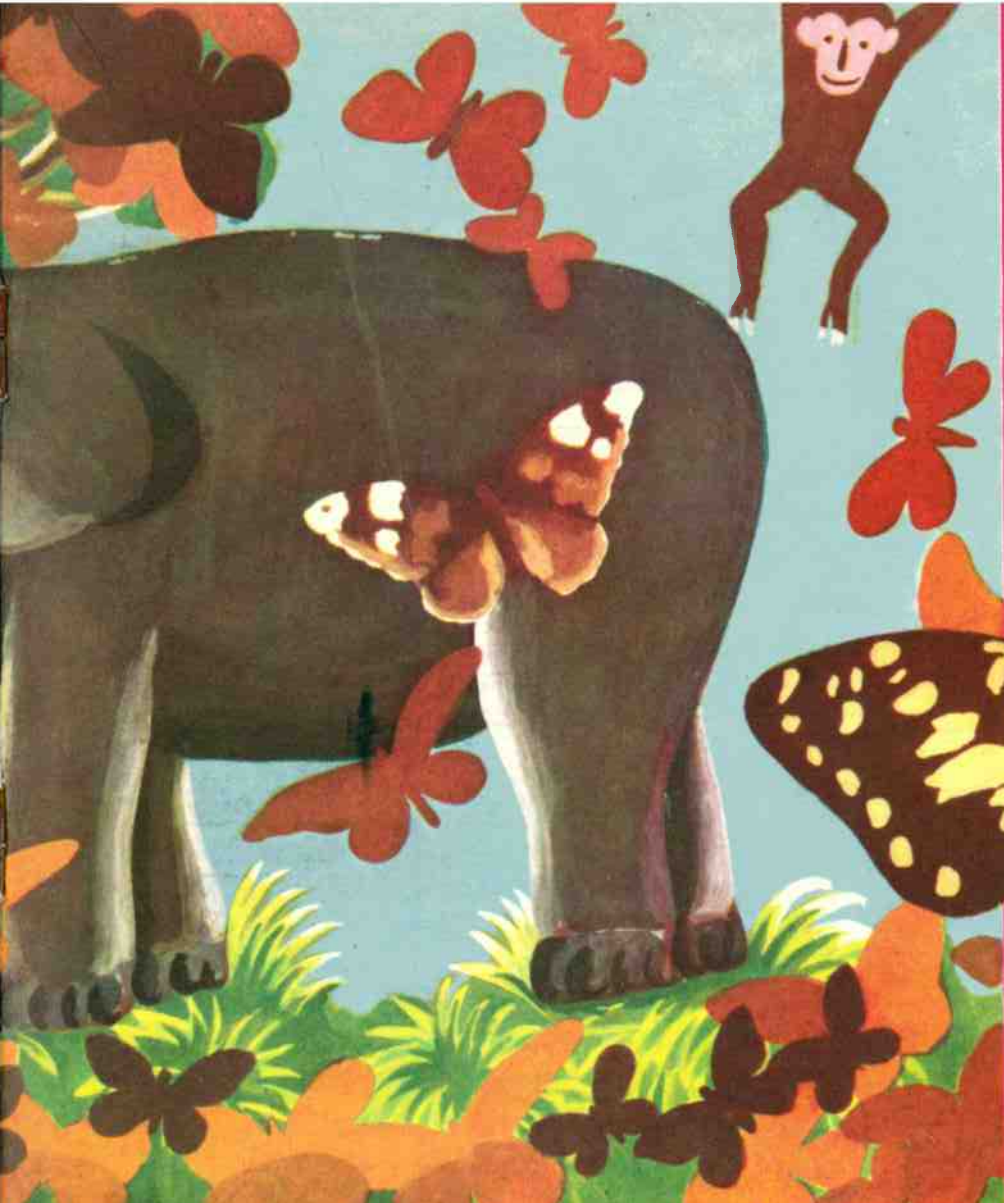
Pakylam ir mes.

— Negi drambliai šulinį iškas? — vėl murmu.

— Turėk kantrybės, bus vandens, bus,— ramina usninukai.

Sutreška baobabas ir išsitiesia ant žemės. Vaje! Iš stiebo čiurkšlėmis prapliumpa vanduo. Geria suprakaitavę drambliai, o atšokavusios antilopės ir mes, bijodami, kad šie stipruoliai neužmintų, nuošaliai laukiame savo eilės. Toks nerašytas gamtos įstatymas — pirmiau troškulį ir alkį numalšina stipresni.

Kai drambliai ir antilopės palieka savotišką girdyklą — puolame prie medžio. Su usninukais ir nežinia iš kur atsiradę keli stamboki drugiai sumerkia čiulptuvėlius į belošantį iš stiebo skystį.

— Kas per vienas tas grakštusis, pats didžiausias drugys? — baksnoju usninuką.

— Tai aukštų medžių mėgėjas — antimachas. Kiek gražus, tiek ir baukštus. Retas drugys, gal todėl ir neskraido pažemiais — bijo kolekcionieriams į krepšius pakliūti.

Vienas antimachas visai šalia manęs atsitupia. Jo sparnai — kaip klevo lapai. Besismelkdamas prie vandens, netyčia mane sparnu pridengia, ir aš atsiduriu tarsi po stogeliu.

— O šitas, visas margas, su dviem porom akių ant sparnų?

— Demodokas. Jo giminė dar skaitlinga, kolekcionierių neišsekinta. Demodokai — geri skrajūnai, sklando kaip paukščiai aukštumose, net kalnus pasiekia.

Išgirdo demodokas, kad apie jį kalbame, prišoko ir klausia, ar nenorėčiau su juo keistis sparnais.

Atsikalbu:

— Tokie dailūs jums pačiam geriau tinka.

Ir paslapčia galvoju, kad jo sparnai, nors puošnūs, bet už manuosius blogiau neša. O jei eitume lenkčių, nė vienas drugelis manęs, laumžirgio, neaplenktų. Bet gal demodokai yra kur ilgastraublius matę, kad taip mėgsta keliones?

Usninukas mielai apsiima man padėti, prišoka prie naujųjų mūsų pažįstamų ir, apklausęs kone kiekvieną, sako:

— Nei girdėję, nei regėję. Žinai, laumžirgėli, verčiau skubėkim į mišką. Ten rasos ir nektaro iki soties. Rasim ir drugių.

O miškas — tai bent miškas; paparciai išbujoję kaip medžiai, viržiai irgi medeliais auga ir anuos vejasi.

Pievutėje ganosi baltasis raganosis. Ant jo nugaros stypčioja buivolinis paukštis ir rankioja vabzdžius. Raganosis atrodo patenkintas tokia draugyste. Ir buivoliniam paukščiui gerai, — lengva gūžį prisikišti.

O kas ten per drugys, ryškiom spalvom išsipustęs? Ant to paties raganosio rago vaikštinėja, per sprindį nuo paukščio. Dar akimirka, ir tau bus galas, drąsuoli, pasigailėsi, kad taip atvirai puikuojies!

— Nebūkštauk dėl jo, laumžirgėli, —

nuramina mane usninukas.— Tai demodo-ko giminaitis, hesperas. Dėl tų ryškių spalvų paukštis jo ir nekliudo: jos — tarsi įspėjamasis ženklas, kad tie drugiai neskanūs.

Nusiraminu, bet pats prie hespero nesiartinu, mane paukštis, tikriausiai, kapteltų. Laukiu, kol hesperas pakils, kiton vieton perskris. Dairausi aplinkui, dairausi ir pats nepajuntu, kaip ima temti. Naktį kur besidėsi — gerai bus ir čia. Va usninukai jau išsislapstę ilsisi. O aš ilgai neužmiegu, taip kurtinamai svirpia cikados ir medvarlės. Ir gerai, kad miegas neima — prieš pat mane praplazda peteliškė.

Šūkteliu jai pridurmais:

— Sustok, tu man reikalinga!

O ji, tur būt, neišgirdo — nuvingiuoja prie tinginio, pakibusio už šakos kojomis aukštyn, galva žemyn, ir zuja aplink. Aš priskrendu arčiau, bet ji tarsi į vandenį murkteli. Juk tinginys jos neprarijo? Jis toks liurbis, jog per parą vos kelis žingsnius medžiu pasliuogia. Taip pasistūmėja trupučiuką ir skabo vaisius, lapus, plonas šakutes. Kas jam peteliškės? Dar dvi tokios pat peteliškės šmėsteli prie tinginio, tarsi pačios į gerklę prašytųsi.

— Ei, jūs,— šūkteliu.

Bet ir tos dingsta iš akių.

Ėhė, atsigostu — jos sulindo į tinginio kailinius. Tačiau nuo ko jos slėptusi? Kai dvi išropojo ir jau sparnelius tiesė,— suskubau visai panosėn striktelti ir sustabdyti:

— Ko nuo manęs bėgate?

— Nei bėgame, nei ką,— viena atsikerta.— Na, o kad tu švaistaisi naktį, kai tavo giminė miega, tai keista.

Pasisakau, kad iš smalsumo pasidariau toks naktibalda, ir kad man knieti sužinoti, ką jos iš to tinginio gauna ir gal kur nakčia sfinksus yra mačiusios?

— Tinginio kailiniai — mūsų namai, o žali dumbliai, augantys ant jo plaukų — maistas. Užtat tinginių ugniukais ir vadinamės. O sfinksai mums ne galvoje.

Ėmė brėkšti rytai, ir ugniukai sulindo į tinginio kailinius. Aš, suradęs usninukus, pasipasakojau savo naktinius nuotykius. Jie maloniai pasiūlė savo draugystę ir toliau, gal, girdi, per ilgesnį laiką aš rasiąs, ko ieškau, ir buvo dar kažką besaką, kai ūmai virš miško iškilo ir užtemdė saulę nesibaigiantys skėrių pulkai. Taip sutarškė jų sparnai, jog net oras virpėjo. Tikra vabzdžių pūga. Priskaičiuotum, tur būt,

keletą milijardų. Girdėjau, kad ten, kur jie praskrenda, nuėda pasėlius ir nuniokoja vaismedžius, žmonės kenčia bada. Bet dabar jų, žolėdžių, man nėra ko bijotis. Pasvarstau taip valandžiukę, o paskui pasiveju paskutiniuosius ir šnekinu:

— Kur jūs išsiruošėte?

— Pietų Amerikon.

Skėriai geri lakūnai. Paskrendu galelį su jais, ir nebesinori skirtis. O juk Amerikoje gyvena gražiausi ir didžiausi pasauly drugiai. Taigi, kodėl ten nepatraukus? Juk visvien čia ilgastraublių, matyt, nėra. Susigundau ir įsisuku į jų triukšmingą debesį. Savotiški tie skėriai. Jų sparnai, tarsi popieriniai žaisliukai, saulei pašvietus sutviska tūkstančiais blyksnių. Stambio mis galvomis, rimti, netgi rūtūs lakūnai išsitempę, įkaitę nuo sparnų virpėjimo, atrodo tikrai įspūdingai.

Ūžiam per vandenyną, tik trumpam dusteldami salose, kur skėriai kaip vikšrai šluoja žolių ir krūmų lapus.

Vieną vėlyvą vakarą sujuoduoja Pietų Amerikos krantai. Uostai jau buvo įžiebę žiburius, kai įpurpėm į gilėją — Brazilijos drėgnųjų atogrąžų miškus.

DIDŽIAUSIO PASAULY DRUGIO TĖVYNĖJE

Nuovargio ir nemigos iškankintas, kniumbu į medžio viršūnę, užmiegu kaip negyvas, bet pabundu dar gerokai prieš aušrą. Beždžionės staugūnai kad spygauja šiurpiais balsais, net visas miško pakraštys dreba. Paryčiu į mano medį šmėsteli plaštakė labai keistu aprėdu. Ant užpakalinių sparnų jai tarsi tyčia prilipdytos uodegos, du kartus ilgesnės už pačius sparnus.

„Ar tik nebus čia mano išsvajotas sfinksas, kad toks aprėdas keistas?“ — pagalvoju ir išsigąstu: kad tik nenuskristų, kol prisitaikysiu paklausti.

Tylutėliai pėdinu artyn ir užsižiopsojęs užminu toliausiai patiesto vieno sparno uodegą.

— Dovanok, — atsiprašinėju. — Aš ne tyčia. Neatskyriau tavo uodegos nuo medžio žievės.

— Niekis, laumžirgi, — maloniai prašneko keistuolė plaštakė, ir man akyse pašviešėjo. — Bet ko po medį tupinėji, jei tavo giminaičiai jau ore tarškia?

— Tave pamačiau. — Ir neiškentęs paklausiau: — Sakyk, ar tik ne sfinksas esi?

— Matyt, tu ne vietinis, kad mane sfinksu palaikai, — nusijuokė toji. — Aš esu semiramida. Čia, Brazilijoje, visi naktiniai drugiai mane pažįsta: tokių nuostabių ilgų uodegėlių ant sparnų niekas kitas neturi, netgi sfinksai. Dėl tų uodegėlių ir žmonės mus brangina. Žinai, ką jie prasimano? Vieni su žibintais naktimis vaikšto po miško takus ir mus vilioja, kiti praveria namų langus, uždega žiburius, ir daugybė drugėlių ten suskrenda prie šviesos. Bet aš ne tokia kvaila, mane sunku pagauti. — Ir keistuolė išdidžiai iškėlė galvą.

Dar būčiau ją šnekinęs, apie sfinksus paklausinėjęs, bet kai panosėje sumirgėjo askanijus — viską pamiršau. Nepalyginsi gyvo su paveiksliuku. Tikras gražuolis, tarsi iš spalvoto popieriaus lėktuvėlis. Bet susivarto tas malonus padaras ore ir krinta žemyn. Puolu į pievą, ieškau jo, o kol surandu — tas jau nebegyvas. Gal jam kaip tik buvo atėjęs metas nugaišti? Vaje, pulkas skruzdžių subėgo ir tempiasi jį į savo miestą. Žinoma, tempiasi ne veltėdės amazoniškosios, o jų vergės, kurias amazoniš-

kosios išsiaugino, pagrobę vikšrus kitame skruzdėlyne. Tos vergės dabar ne tik visus darbus dirba, bet ir maitina savo suaugusias plėšikes ir jų vikšrus, tūnančius tamsiame skruzdžių mieste. Ką gi, švarina gamtą.

Bet kaip gaila, kad gražuolis askanijus negyvas. Suniuręs lydžiu šitą laidotuvių procesiją. Jei paneščiau, paimčiau jį ir atiduočiau į kokį nors zoologijos muziejų.

Man taip besigrožint askanijumi, kažkas šūkteli:

— Ko spoksai — visvien neprikelsi!

Pakeliu galvą — nagi didžiausias šio krašto dieninis drugys gekuba šypsosi. Pasisakau jam, ko ieškau, bet jis pats nieko nežino ir siūlo pasukti pas helikonidus. Taip ir padarom. O jie ne per toliausiai kyla į orą, plazdena, šoka, leidžiasi žemyn ir vėl viską kartoja iš naujo. Kartais pro

pat helikonidus prašvokščia koks paukštis, tačiau jie nesiliauna išdykavę.

— Ar paukščių nebijot? — klusteriu, nu-
stebintas jų drąsa.

— Nė kiek.

Oho, kaip jie dvokia! Tai šituo nemaloni-
niu kvapu ir paukščius atbaido. Jų būrely-
je būtų saugiau. Tik kvapas man tiesiog
nepakenčiamas. Ką bedarysi, norom nenorom
sprunkam į šoną. Sklandom sklandom
abu su gekuba ir susitinkam baltutėlį dru-
gelį.

— Kur skubi, laertai? — cypteli gekuba.

— Pas savo draugus. Jei norite, drauge
lekiam.

Skrendame jau trise iki pievutės. Ant jos
ištiesta palapinė. Netoliese guli du saulėj
įdegę trumpakelniai vyrai, šalia pasidėję
tinklelį vabzdžiams gaudyti. Vyrai prakai-
tuotus marškinius sukarstę ant kuolų. O
ant tų marškinių tik vyzgia įvairiaspalvės
peteliškės morfidai. Žmonės atidžiai jas
stebi.

— Tai tu pas juos? — išsproginęs akis,
šūkteliu laertui.

— Pas juos.

— Negi tau gyventi atsibodo, kad nori
pakliūti tiems trumpakelniams?

— Kas man jie! — nerūpestingai atšau-
na laertas ir puola į marškinius.

Mudu su gekuba sukamės ratu ir ne-
drįstame taip pasielgti.

— Tu bailys,— staiga burbteli gekuba.

— Gal ir bailys, bet ne kvailys,— atrė-
žiu.

Ir vėl skriejame ratu. Gekubą ant marš-
kinių vilioja sūrus prakaitas, o man rū-
pi — gal morfidai matę kur sfinksų ar or-
chidėjų.

— Nepabūgau laumžirgiu leistis į tokią
kelionę, o išsigandau šitų drugių gaudyto-
jų... Būta ko! — pasidrąsinu ir šmėsteliu
ant marškinių. Gekuba iš paskos.

Kažkokioj knygoj skaičiau, kad morfi-
dai — gražiausi pasaulio drugiai. Dabar iš
arti matau juos gyvus — mėlynsparnį me-
nelajų ir kitus jo draugus: neptolemą, kip-
ridą, laertą. Tai Trojos karo didvyrių var-
dai. Įdomu, kodėl jie taip pavadinti?

Man taip besvarstant, vienas vyriškis
atsargiai ranka pasiekia tinkliuką ir sėlina
prie mūsų būrio.

Aš rikteliu: „Lėkim“ ir spusteliu sparnais. Pas-
kui mane pasileidžia ir gekuba. Tačiau morfidai
nė galvų nepakelia. Pabraukia vyras tinkleliu, ir
keli menelajai, baltasis laertas ir kiti jo bičiuliai
suspurda nelaisvėje. Nesugriebti pakyla į orą ir,
tarsi nematydami besikamuojančių draugų, po
akimirkos vėl užgula marškinius. Iš tiesų, jie
verti Trojos karo didvyrių vardų — vieni žūsta,
o kiti veržiasi į mirtį! Dar kartą neriu jų būrin
ir klausiu:

— Drasuoliai, sakykit, kur čia auga orchidė-
jos?

— Pirmiau ieškok kolibrių, o jie tau parodys
tas gėles.

Kiek prisilakioju, kol juos susieškau. Gerai,
kad žinau, jog jie mėgsta kvapiąsias vaniles; ten
užtinku ir šituos skraidančius brangakmenius.
Tačiau kas man iš to: ir šiaip, ir taip juos kalbi-
nu, bet nesusišneku, ir gana. Nemoku kolibrių
kalbos, o kur rasi nežinomam krašte vertėją.
Verčiau pernakt pabudėsiu prie vanilių, orchi-
dėjų giminaičių. Gal pritemus čia atplasnės ma-
no ieškomi sfinksai.

Prieblanda kolibrius išbaido namo. Mišką ap-
gaubia naktis. Užsisvajoju, tik neilgam — virš
krūmų kažkas prašvilpia ir mane išblaško. Ne-
nutuokiu, ar čia lėkė paukštis, ar drugys, todėl

nesiryžtu vyti. Bet va prašvilpia kitas toks pat milžinas padaras ir suka aplink medį. Įsižiūriu — drugys.

— Ar tik nebūsi didžiausia pasaulyje peteliškė — braziliškoji agripina? — parūpsta man.

— Aš — braziliškoji agripina. Tu manęs ieškai?

— Taip.

— O kam?

— Noriu tavęs pasiklausti, ar nesi mačiusi ilgastraublių sfinksų?

— Nesu.

— O ar jie geria šitų orchidėjų nektarą?

— Pati jo nemėgstu, patupėk iki ryto — sužinosi.

Ir tupiu tik tiek laimėjęs, kad mačiau ir šnekėjau su agripina, ilgasparne tarsi varnėnas. Bet ji manęs nesužavėjo. Pilkai rusva, nespalvinga. Drugių karaliene jos nerinkčiau.

Taip belūkuriuojant, mano ir užsnūsta. Tik jaučiu, kad kažkas manė bakština į šoną.

— Klausyk, brolau, ką tau pasakysiu.

— Ką? — niurzgiu užsimiegojęs.

Kai išsibudinu,— visai nustumu: prieš mane tupi žiemkentis pelėdgalvis! O jų ir Lietuvoje kiek nori.

— Kaip tu čia pakliuvai? — sakau nustebęs.

— Aš čia nuo seno gyvenu,— atšauna jisai ir porina: — Per tave iš agripinos didelį darbą gavau. Jei nepadarysiu — jos nemalonę užsitrauksiu.

— Kokį darbą? — nesuprantu.

— Dėl tų tavo ilgastraublių sfinksų agripina liepė man aplėkti visą mišką, apklausti visus drugius. O miškas — galo krašto neregėti. Per vieną naktį vargu ar spėsiu.

— Aš tau galiu padėti,— pasisiūliau.

— Dar paklysi, juk tu svetimšalis. Verčiau iki sekančio vakaro čia patupėk.

Taip mudu ir išsiskiriam. Aš viliuosi, kad gal koks sfinksas atskris čia, prie šitų orchidėjų, o pelėdgalvis pasileidžia per mišką klausinėti.

Naktis jau į pabaigą eina. Neramu. Ne-
guodžia manęs ir braziliškoji kaliga, pary-

čiu pakilusi ir besivartanti ore, besigèrinti iš tiesų nuostabiais savo sparnais, galinčiais mainyti spalvas: vieną akimirką jie atrodo violetiniai, kitą — žali, trečią — mėlyni. Nesistebiu ir kaligos išmone, kuomet ji, suglaudus sparnus ir paslėpus spalvingą jų viršų, parodo apačias — tikrą medžio žievę.

Kada dar tas vakaras ateis? Ar bepasirodys anas mažiukas pelėdgalvis?

Žiūrėk tu man, tiek prisilakiojęs, jis vis dėlto suranda mane, uždusęs, kažkokių drugelių lydimas.

— Žinai, laumžirgi, ščia ilgastraublių sfinksų nėra. Jei nori, spausk su monarchais į Aziją.— Ir pristato man tuos drugelius.— Ten, sako, tiek ir tiek visokiausių drugių esama. O kokių — tai jau tik nuskridęs sužinosi.

— Še tau, kad nori! Vėl tokia kelionė prieš akis,— nerimstu.

Bet tiek prisibastęs negi namo be nektaro grįši?

Monarchai, monarchai... Ką apie juos žinai? Dėl savo grožio mėgėjų labai gaudomi, todėl Amerikoje vien už mestą į juos

akmenį baudžiama penkiais šimtais dolerių... Iš Šiaurės Amerikos rudenį jie traukia žiemoti per tris tūkstančius kilometrų į pietus — į Meksiką, Floridą ir Kubą. O žiemoja monarchai ant medžių, drugių medžiais vadinamų. Savo sparnais taip stropiai apdengia jų lapus ir šakutes, jog nuo žemės atrodo, kad medžiai sužydo. Drugiai tupi nejudėdami, nesimaitindami, nebodami nei ateinančių į juos pasižiūrėti turistų, nei šakelių siūravimo... Ir tik pašildžius pavasario saulei, jie atkunta ir leidžiasi į šiaurę. Kelyje motinėls, radę karpažolių, deda ant jų lapų kiaušinėlius, ir užmiega amžinu miegu. Išsiritę jaunikliukai pagyvena savo gimtinėje, o rudenį vėl skrenda į tėvų, senelių ir prosenelių žiemojimo vietas, susiranda tuos pačius drugių medžius, ant kurių jų tėvai žiemojo, nors niekada tų medžių nėra matę. Čia patogiai įsitaiso ir, pratęsdami savo giminės papročius, visą žiemą snūduriuoja... Tačiau kaip monarchai atsidūrė Pietų Amerikoje ir kur toliau keliaus?

Šito jų pačių paklausiu.

— Paukščių keliais trauksim į Aziją, o

jei ten nepatiks — į Pietų Kaliforniją. Kelionės — mūsų svajonė. Įgriso mums nelaisvė pas seną fermerį.

— Tai jūs buvote nelaisvėje?

— Mus nupirko Šiaurės Amerikoje vienas fermeris, kai dar buvome vikšrai. Brangiai sumokėjo, bet, kai suaugomė, virtome drugiais, rodydavo mus turistams ir greit tuos pinigų susigražino. O užvakar iš gaubto, kuriame mus laikė, pasprukom į laisvę, — net pasišokėjo iš džiaugsmo pasakorius.

Taip man draugiškai su monarchais besišnekant, ūmai mėlynas paukštis tarsi balnas liuoktelėjo ant mūsų. Pabiorom į visas keturias puses. Man pasisekė — trijų monarchų nepamečiau iš akių. Maniau, kad, likę trise, į Aziją nesileis, bet jie kelionės nepabūgo, girdi, Ramiojo vandenyno salose visi susitiksia.

Taip ir keliaujame. Man nesmagu, kad monarchai pažeme traukia. O jų tiek ne daug, kas bus, jei išklys iš kelio? Bet pažėle nuo salos iki salos mūsų pulkelis vis didėja, ir, kai laimingai pasiekiam Azijos miškus, skrenda jau nemažas pulkas.

STEBUKLINGAS NEKTARAS

Monarchai išsisklaido karpažolių ieškoti, o aš susirūpinu savais reikalais.

Vos tik naujoje vietoje kiek apsiprantu, apie mane, matyt, kaip apie atvykėlį, ima sukinėtis raštuotas drugelis machaonas maaka. O jau bruzdus — tik purpsi ir vis mane lenktynių kviečia.

— Negi jis toks greitas? — suabejoju ir pasileidžiu visu smarkumu pirmyn, net vėjas švilpia. Paskrendu galelį, žiūriu — ogi machaonas maaka toli toli atsiliko. Grįžtu prie jo, o jisai purpt žemyn ir, į žoles nu puolęs, sunkiai dvėsuoja. Aš juokais nesitveriu iš tokio lenktynininko ir tik paskui susigriebiu, kad nemandagus esu.

— Gal labų dienų į Lietuvą machaonams perduoti? — bandau įtikti.

— Ačiū, laumžirgi, perduok. Pavydžiu tau sparnų. Aš, tur būt, kitų kraštų niekada nepamatysiu. O norėtusi!

Atsiduso ir nei iš šio, nei iš to pakilo ir pasislėpė. Tik paskui susigaudžiau —

paukštį išvydo. Bet koks nedorėlis, gelbsti tik savo kailį, manęs neįspėjo. Gerai, kad viskas laimingai baigėsi. O aš išsiblaškęs — svarbiausio dalyko iš to machaono maakos nesužinojau! Niekis, kitą kartą būsiu gudresnis.

Dabar taip ir darau: pamatau Šrenko vaivorykštę tarsi laumės juostą iš visų penkių spalvų, vejuosi ir spiegiu:

— Sakyk, kur čia sfinksai gyvena?

Neišgirdo, nesustojo. Matyt, vėjas silpną mano balselį neša į šalį. O aš jau ir nusikamavęs, ir išalkęs...

— Spruk,— manau sau.— Mat tave galai! Pas kitus pasiteirausiu.

Pasirenku saugią krūmo šakelę ir išsitiesiu. Jau taisyčiau numigti, tik ūmai neramu pasidarė, tarsi kažkieno akys būtų į mane įsmeigtos. Apsidairau — nagi chameleonas ant tos pačios šakutės tupi!

Chameleonas artėja prie manęs, aš atatupstas traukiuos atgal. Reiktų tučtuojau pakilti, bet negaliu, tarsi hipnotizuojamas būčiau. Tik iš po mano kojų šmest plaštakė kalima ir neria į dygliuotą krūmą. Atsigodęs smunku ją vyti, bet pametu iš akių. Kur ji? Tarsi į žemę prasmego. O tikrai šičia tūpė.

Ropoju šakute ir užminu akstį. Ta kad suspigs:

— Kur grūdiesi? Ko ant galvos lipi!

— Negi čia ir akstys kalba? — net išsizioju.— O kas tu būsi? — noriu įsitikinti.

— Cikada kupriukė. Ir aš čia ne viena. Drožk sau iš kur atėjęs, kad taip nieko nežinai!

Iš tiesų — aksčių ant krūmo kaip nusėta, tačiau kurios tikros — neatskirsi. Na, ir puikiausiai apsieisiu be tų spieglių. Kam man jos? Aš gi ieškau kalimos. Bet kur ji galėjo dingti su tokiais mėlynais sparnais?

Keberiojuosi ant kitos šakelės, o ji taip sutirta, jog mane žemėn nusviedžia.

— Negi ir šakelė gyva?

Vėl užsirepečkoju. Kas čia mane nubloškė? Aha, yra akutės. Vadinasi, gyvas padaras.

Tyčia šnekinu:

— Ar tu gyva?

— Aišku, gyva ir vadink mane gyvalazde,— atrėžia šakelė,— o apskritai nesuk man galvos.

— Koks tu vabzdys, kad be sparnų. Į jokią mano giminaitį nepanašus,— stebiuosi. O toji išsižeidė. Tyli it akmuo.

— Na ir tylėk. Man reikia kalimos. Ji, ko gero, ne vieną peteliškę pažįsta. Ne aš būsiu, jei jos nesuieškosiu.

Ir vėl ropinėju po krūmą. Tveriuosi gelsvo dėmėto lapuko, tačiau jis suspurda, ir aš nusiritu kūlvirsčiais. Gerai, kad dar šakos išikibau, būčiau sparnus aplaužęs.

○ čia dabar kas? Lapas pasistūmė šakute ir vėl kabo. Kažkoks stebuklas — ir lapai vaikšto.

— Tu lapas ar ne lapas? — klausiu jo.

— Aš — žiogas.

Gal jis meluoja? Ar nebus kalima, sparnus suvėrus? Bet ne. Šito mėlynų sparnų nė su žiburiu nerasi.

Žemyn šlumšteri pageltęs lapas. Nebežinau: lapas ar vabzdys, taigi dėl visa ko puolū žemyn ir šnekinu.

Nekalba. Vadinasi, lapas. Kai netyčia užkliudau kitą rausvą lapelį — tas keistai susvyruoja. Argi gali lapai taip suptis?

Ėhė, juk tai kojomis šakutės įsikibus peltiškė! Šoku šakutę supt, judint, kol jinai prabyla:

— Koks tu begėdis, laumžirgi!

— O ko tu nedraugiška, lapu dediesi?

— Aš ne tau lapas, o paukščiams.

— Juk tu kalima?

— Kalima.

— Parodyk viršutinę sparnų pusę, tada patikėsiu.

Plaštakė atvertė sparnus, ir pažinau kalimą.

— Sakyk, drauguže, kaip su sfinksais pasimatyti?

— Jie — naktiniai drugiai, todėl jų nepažįstu.

— O ką tu pažįsti?

— Imperatoriškąjį teinopalpą.

— Tai vesk pas jį.

— Dabar sparnuočių bijau. Vakare, gerai?

Neprašo né valandėlės, teinopalpas atsirado ir pats. Tikras drugių imperatorius: dailiai išsipustęs, dručkis ir kalba valdingai:

— Paliepsiu didžiai saturnijai, kad su-temus pas tave atskristų. Ji keliautoja ir daug sfinksų pažįsta.

Prietemoj ir atšniokščia kresna peteliškė. Į medį tūpė — lapai suvirpėjo, o šakelė nuo svorio palinko. Ūseliai kaip šukelės, sparnai lenkti lyg ietys. O jau išmarginti: siūlėmis, trikampaiais, paukščiukais.

— Tai tu ir būsi didžioji saturnija?

— Aš. Ir pažįstu tavo ieškomuosius drugius.

Sušvitau, pagalvojęs, kad po valandėlės juos pamatysiu.

— Tai vesk mane pas juos.

Tačiau saturnija piepsi:

— Azijoje tų sfinksų nėra. Spausk Afrikos link.

— Ką tu! Aš Afrikoje jau buvau,— spiriuosi nusimineš.

— O Madagaskaro saloje ar buvai?

— Ne.

— Tik ten ir gyvena tavo ieškomi drugiai. Kelią į tą salą tau parodys mano ge-

ros bičiulės helenos. Rytoj rytą jos susiburs prie šito rembiašakio medžio.

— Ačiū tau, saturnija, geroji plaštake. Iš ten man ir tėviškė arčiau,— širdingai jai padėkoju.

Kai saturnija nuplazdena, aš vėl lieku vienas. Gaila palikti tropinius Azijos miškus, vos tik į juos atskridus. Bet nektaras, stebuklingasis nektaras! Rūpi kuo greičiau jį gauti. Sfinksai... Orchidėjos... O senoji žiniuonė taip toli nuo čia...

Užmiegu. Kai prabundu, gerokai saulei pakopėjus, pamatau jau manęs laukiančias helenas, visas juodais rūbais, tarsi pasiruošusias į iškilmingą pokylį, o ne į kelionę. Vidurdienį pakylam skrydžiui. O vėjas palankus. Ir lengva, ir spartu.

Šit ir Madagaskaro sala. Helenos išsiskirsto katra sau. Pasilieku vienas. Nutupu į pirmą pasitaikiusį krūmą, apsidairau ir matau, kad į mane spokso kažkokios akys. Tokios didelės. Gal pelėdos ar apuoko? Šoksiu slėptis! Ne, apsigavau — akys negyvos. Paukščiams nubaidyti pelėdgalvinė artemidė savo sparnuose jas išsipaišė.

— Artemide, ar tu su ilgastraubliais sfinksais nedraugauji?

— O kaipgi — kartu naktimis puotaujame. Tik jie geria orchidėjų angrekų nektarą, o aš jo nepasiekiu ir tupiuosi ant kitokių žiedų...

Pakylu į orą, savy nebesitverdama.

— Tai vesk mane pas juos, artemide, vesk!

— Palauk, karštakoši, dieną aš ilsiuos. Ir jie miega. O pritemus — galiu.

Taip laukiu vakaro, o saulė lyg tyčia neskuba. Pagaliau prieblandoje abu pasukam į tankumynus.

Iš tolo švyti gėltonžiedės, dar niekur kitur neregėtos orchidėjos, žemyn nuleidusios ilgiausius pentinus. Kai pamatau aplink jas besisukinėjančius nedidukus naktinius drugelius — visai netenku žado. Juk tai ilgastraubliai sfinksai.

— Nenubaidyk! — pristabdau artemidę.

Mes sukame ratus iš tolo, bet sfinksai nebaukštūs ir ramiai sau šoka kaip šokę virš orchidėjų lėtą svajingą šokį. Jei kuris užsigeidžia nektaro, netupia ant žiedo, o tik pakimba ore ties juo ir, pasakiškai greitai plazdendamas sparneliais, įsisiurbia straubliuku į orchidėjos pentiną, galva baksnodamas dulkinę. Ir taip siurbia, siur-

bia nektarą, nuo sparnelių virpėjimo tarsi apsigaubęs kokia miglele. Paskui straubliuką ištraukia ir taikosi įbesti į kito žiedo pentiną. O kas per to straubliuko ilgumas! Tikriausiai netilptų į sąsiuvinio lapą.

Nusileidžiu žemiau, pajuntu aromatingą nektaro kvapą ir nutupiu ant žiedo. Akis į akį susiduriu su vienu sfinksu. Žybteli rausvos akių ugnelės. Nežinau, kaip prabilti, žiūriu, ir tiek, į stebuklingo nektaro gėrėjus. Jie man atrodo santūrūs, paslaptingi, tarsi atlėkę iš kažkokios pasakos.

Atsidrąsėjęs švelniai ištariu:

— Sveiki, nakties svečiai! Aš pas jus atkeliavau.

— Malonu tave matyti, svetimšali. Gal nori nektaro?

Nežinau, ką ir atsakyti. Juk žiniuonė mokė, kad vieno nektaro negerčiau, visvien nepadėsiąs. Sakė jį su žolių antpilu suplaksianti.

— Įpilkit sergančiam broliukui pora lašelių,— išdrožiu, pats to nesitikėdamas.

— O indą turi?

— Neturiu.

— Mes parūpinsime,— ir atvelka šilka-verpių gijomis apvyniotą vapsvų lizdo

akeleį. Sklidiną privarvina nektaro. Paskui ją užkelia man ant pečių ir pririša tomis pačiomis šilko gijomis.

Man visai nesunku, bet vis dar nejudu, niekaip neatsigodamas. O jie ragina:

— Skubėk pas broliuką. Jei dar kada tokio nektaro reikės — vėl pas mus atskrisk.

Nesmagu, kad sumelavau. Būčiau ir taip gavęs. Noriu atsiprašyti, bet jie nė prasižioti neleidžia, matyt, nenori, kad dėkočiau. Ir aš palieku vaišinguosius sfinksus. Kažin, ar kada nors juos dar pamatysiu?

Nuo Madagaskaro Afrika visai netoli. O iš čia — kelias jau žinomas.

Traukiu dieną ir naktį. Kad tik greičiau į namus. O va ir tamsioji gimtinės giria, kur rinkau mėlynės. Susirandu žiniuonės trobelę ir įsmunku į vidų. Ji kniūpso už stalo, matyt, miega. Aš ir taip, ir šiaip žadinu, — neatsibunda. Jei netyčia ranka man kepštels — brangusis nektaras išvarvės. O pats nešulėlio neįstengiu atsirišti. Pradūzgiu jai pro pat ausį. Atsimerkė.

— Labą dieną, geroji žiniuone! Nektaro parnešiau. Padėk nuo nugaros nusiimti.

— Duokš, padėsiu. Drąsus buvai, nieko nebijojai, tai ir padėti tau verta, — šypsosi žiniuonė ir paima mažą kaip antpirštis dubenėlį. Įlašina į tą dubenėlį du lašus mano atneštojo nektaro ir primaišo dar kažin kokių žolyčių antpilo. Paskui sumurma kažkokius nesuprantamus žodžius ir suplaka gėrimą.

— O dabar gerk, — paduoda man.

Nieko nelaukęs, makteliu dubenėlį ligi dugno. Kad tik padėtų! Ir bematant pajuntu, kad tarsi kas į mane orą pūstų. Visi sąnariai tik braška. Akyse raibuliuoja... Po valandėlės pasijuntu, kad guliu asloje. Turiu rankas ir kojas! Toks džiaugsmas mane apima, jog pašoku ir garsiai sušunku:

— Mama, aš vėl žmogus! Mama, aš...

Staiga kažkas mane supurto už pečių. Girdžiu mamos balsą:

— Kas tau, vaikelis?

Atplėšiu akis. Guliu, kaip ir visada, lovoje. Už lango naktis. Ir kambaryje tamsu. Staiga viską kuo aiškiausiai prisimenu. Ir stipriai užsimerkiu. Kad kuo greičiau užmigčiau ir dar, nors trumpam, patekčiau į drugių pasaulį...

TURINYS

KAIP TAPAU LAUMŽIRGIU	3
LEKIU Į AFRIKĄ	18
DIDŽIAUSIO PASAULY DRUGIO TĖVYNĖJE	25
STEBUKLINGAS NEKTARAS	33

JAUNESNIAM MOKYKLINIAM AMŽIUI

Гедиминас Исокас
ГДЕ ЛЕТАЮТ СФИНКСЫ

На литовском языке
Художница Раса ДочкUTE
Издательство «ВАГА», Вильнюс

Gediminas Isokas
KUR SKRAIDO SFINKSAI

Redaktorė D. Montvilienė
Techn. redaktorius V. Zdancevičius
Korektorė I. Zeidakas

Duota rinkti 1971.XI.25. Pasirašyta spaudai 1972.IV.18. Leidinio Nr. 6853.
Ofsetinis popierius Nr. 1, formatas 70×90¹/₁₆ — 1,25 pop. l. = 2,92 sp. l.;
3,3 leid. l. 25 000 egz. Užsak. Nr. 1799. Kaina 24 kp.
„Vagos“ leidykla, Vilnius, Lenino pr. 50.
Spaudė K. Poželos spaustuvė, Kaunas, Gedimino 10.

7—6—2
145-72 V
V. L2
Is 55